

Orla Lehmanns tale i Rigsrådet II

Taler	Dato	Sted
Orla Lehmann Medlem af Landstinget	10. april 1856	Rigsrådet

Omstændigheder

[Anden del af tre taler holdt ved forhandlingerne i rigsrådet april 1856]

Lehmanns egen indledning:

Snart efter Rigsraadetets første Sammentræden i 1856 fremkom 11 Slesvigholstenere, med Baron Carl Scheel-Plessen som Ordfører, med Forslag til i et allerunderdanigst Andragende til Kongen at opfordre denne til at lade de tre Hertugdømmers Provindsialforsamlinger forelægge det Fornødne med Hensyn til Fællesforfatningen, og derefter under størst muligt Hensyn til de af dem afgivne Betænkninger at indbringe et nyt Udkast til en Fællesforfatning med tilhørende Valglov for Rigsraadet til Vedtagelse.

Længslen efter omsider at faa Fred var saa stor, at man ikke blot ved stor Imødekommen fra dansk Side havde søgt at gjøre Medlemmerne fra Hertugdømmerne deres Nederlag saa lidt føleligt som muligt, men at rimelige Fordringer fra deres Side, som Pris for en virkelig Tilslutning, muligen kunde været besvarede med yderligere Indrømmelser. Men dette Forslag var i den Grad umuligt, at det mødte bestemt og enstemmig Modstand hos alle Danske og dansksindede Slesvigere, saavel som hos de saakaldte loyale Holstenere. Ligesom det af Scheele dannede, af Bang præsiderede og af Andræ og Hall ledede Ministerium havde tiltraadt hvad deres Forgængere havde gjort og bygget videre paa dette Grundlag, som saaledes forsvarede af det nationalliberale Parti, saaledes anerkjendte Bluhme og det forrige Ministeriums Tilhængere deres Efterfølgeres Værk, og ydede dem ved denne Lejlighed en Understøttelse, som fortjente og fandt Paa skjønnelse. I denne Sag vare vi altsaa Alle enige. Men derhos fremtraadte under Motiveringen og Debatten den slesvigholstenske Tvetungethed, det ridderskabelige Hovmod og det advokatlige Sofisteri med saa ublu Paastande og nærgaaende Talemaader, at ogsaa vi — og ikke mindst de konservative Medlemmer — brugte vore Vaaben efter bedste Evne.

Sagens Forhandling udfyldte 4 Møder — d. 9-12 og 23-25 April og endte med, at Forslaget forkastedes med 49 Stemmer mod 14. Jeg havde Ordet d. 10 April, efterat Scheel-Plessen i tvende meget omfangsrige Foredrag havde forsvaret sit Forslag, og efterat det var blevet imødegaaet af den holstenske Minister Scheele, den slesvigske Amtmand Holstein og de kongerigske Medlemmer Mourier og David. For at første Forhandling ikke skulde afsluttes med et meget kuriøst Foredrag af Grev Reventlow-Jersbeck, svarede jeg ham d. 10de April. Ved anden Behandling talte jeg d. 25de, nærmest mod Etatsraad Preusser. Talerne ere for forskjellige til at de passende kunne sammenarbejdes i et samlet Foredrag og meddeles derfor her hver for sig.

Forsvar for Fællesforfatningen mod Slesvigholstenerne i Rigsraadet 2

Hr. Præsident!

Jeg skal paa Forhandlingernes nærværende Standpunkt naturligvis ikke komme tilbage til en egentlig Diskussion; men det forekommer mig, at den sidste ærede Taler, som nu satte sig i Vrede, fordi Præsidenten mindede ham om, at i parlamentariske Forsamlinger Yttringsfriheden maa have sine Grændser, og som Øjeblikket i Forvejen erklærede det for »Løjer«, at et dansk Medlem havde vovet at love sin Understøttelse til her i Rigsraadet at faa gennemført, hvad Holstenerne med Ret kunde fordre eller endog blot med Billighed kunde ønske — jeg siger, at dette ærede Medlem synes mig i den Grad at være desorienteret, at det maa anses for ønskeligt, at hans Yttringer strax ledsages med et par oplysende Bemærkninger.

Naar nemlig den ærede Taler paaberaaber sig den tydske Nationalfølelses Berettigelse ligeoverfor den danske, saa vil vist Ingen falde paa at drage dette i Tvivl; men den Anvendelse, han synes at ville give denne Sætning paa de Sprog, som tales her i Rigsraadet, turde have Krav paa Opmærksomhed. Et af To: enten maa de tydsktalende Medlemmer finde sig i samme Vilkaar, som de dansk-talende, nemlig at vi høre paa hinandens Sprog, eller ogsaa maa en parlamentarisk Samvirken mellem Mænd, som tilhøre forskjellige Nationaliteter og tale forskjellige Sprog, erklæres for en Umulighed. Da det nu dog neppe kan være den ærede Talers Mening, at Fællesforfatningens Henvisning til de holstenske Stænders Betænkning skulde bevirke, at det, for at skaane den tydske Nationalfølelse, skulde gøres til Pligt for samtlige Rigsraadets Medlemmer udelukkende at betjene sig af det tydske Sprog, saa kan hans Anke, som Motiv for det Forslag, hvori han har deltaget, ikke have anden Mening, end at det ikke er enkelte Bestemmelser i vor Forfatning, ja end ikke den hele Forfatning, hvorimod Forslaget er rettet, men at det er mod en hvilken som helst Fællesforfatning i det af de tvende Nationaliteter bestaaende danske Monarki. Medens altsaa Forslagsstillernes Ordfører angav Forslagets Formaal at være det, at styrke og befæste Fællesforfatningen, erklærer nu en af Medforslagsstillerne, at hans tydske Nationalfølelse forbyder ham overhovedet at underkaste sig en af de uundgaaeligste Betingelser for et hvilket som helst konstitutionelt Fællesskab. Hertil har jeg da kun at svare, at der ogsaa i Danmark findes dem, som mene, at Modsætningen mellem Dansk og Tydsk er saa stor, at den under visse Eventualiteter kunde blive til en uovervindelig Hindring for en konstitutionel Helstat, og som derfor betragte det, der nu er sket, som et Forsøg, kun som et Forsøg, der maatte gøres — og hvorfor? Fordi det var paanødt os af de tvende tydske Stormagter og af det tydske Forbund, — fordi det var, hvad man har

kaldt en »europæisk Nødvendighed«. Offeret er derfor ikke større fra den ene, end fra den anden Side; men skal forsøget gøres, saa maa man fra begge Sider underkaste sig de nødvendige Konsekventser det tilsiger Logiken — deriblandt ogsaa den Konsekvent, hvis Nødvendighed jeg endnu aldrig har hørt betvivle, at Enhver her taler sit eget Sprog. De, som ikke nogenlunde forstaa begge Sprog, eller ialtfald ville tilegne sig denne Kundskab, — de som endog staa Fare for at blive »stupide« af at høre paa vore Forhandlinger, de maa da trække sig tilbage for at give Plads for Andre, som med større Nytte for det Almindelige og mindre Fare for sig selv kunne udfylde den. Jeg behøver ikke at gjøre opmærksom paa, at Ulempen ikke engang vilde afhjælpes derved, at Holsten fik et større Antal Medlemmer i Rigsraadet, end der efter Ret og Billighed kunde tilkomme det; thi Følgen deraf vilde jo kun blive, at et større Antal Holstenere bleve »stupide«, hvilket jo ingenlunde kunde være ønskeligt. Indholdet af Talens første Halvdel er altsaa dette, at den ærede Taler for sit Vedkommende desavouerer Ordførerens Erklæring, at Forslaget gaar ud paa at styrke Fællesforfatningen. For hans vedkommende gaar det ud paa at kuldkaste den — denne og enhver anden konstitutionel Helstatsorden.

Naar det ærede Medlem dernæst i stor Udførlighed og med usædvanlig Skarphed har fremført en Række af Anker over de holstenske Tilstande, da skal jeg naturligvis ikke tillade mig nogen Bemærkning om Forhold, jeg ikke kjender, og som jeg ikke indser have det mindste at gjøre med den foreliggende Sag. Naar den ærede Præsident har givet Forretningsordenen en saa liberal Fortolkning, at disse Anker desuagtet have kunnet komme frem under nærværende Sag, da kan det kun glæde mig, at de holstenske Medlemmer derved maa have faaet en levende Fornemmelse af, at de her nyde en større Frihed, end hjemme hos sig selv. Naar den ærede Taler imidlertid klager over, at det Maal af Rettigheder, deres særlige Forfatning hjemler dem, er for ringe, saa er det meget muligt, at han heri kan have Ret; men han maa aabenbart have overset, at denne Mangel ikke kan afhjælpes ved en Forandring af Fællesforfatningen, som Intet har dermed at gjøre, men kun ved en Reform af deres særlige Forfatning, med hvilken Rigsraadet ikke har Ret til at befatte sig. Ogsaa dette følger af god Logik, og jeg forstaa derfor ikke, hvad dette skal betyde som Anbefaling for et Forslag, der ene angaar Fællesforfatningen. Naar endelig den ærede Taler ved denne Lejlighed fremhæver den store Forskjel mellem den danske Grundlov og den holstenske Forfatning, saa beder jeg ham at erindre, at det ikke er den danske Rigsdag, ja end ikke det nuværende Ministerium, som er Skyld i denne vist nok store Forskjel. Det er det forrige Ministerium, og i samme navnlig den

holstenske Minister, hans Frænde Grev Reventlov-Criminil, til hvem han i saa Henseende maa holde sig, og han vil da faa at vide, at det er det tydske Forbund og i samme navnlig Østerrig, som er Aarsag, eller ialtfald Paaskud, til det ringe Maal af Frihed, som er blevet Holsten til Del. Det er ikke fra Kjøbenhavn, men fra Frankfurt, at Modstanden mod en friere Udvikling i lang tid er udgaaet, og det med saadan Kraft, at den endog trængte ud over Ejderen, saa vi ogsaa i Kongeriget have følt dette, vel ikke legale, men politiske, Tryk fra Syden. Hvis han derfor finder, at der i Danmark hersker bedre og liberalere Love og mere frisindede Forvaltningsgrundsætninger end i Holsten, og hvis det er hans oprigtige Ønske, at denne bedre Aand maa komme til Herredømme ogsaa der, da maa han, for at paa dette, slutte sig til os, istedetfor at vende sig fra os. Hvis jeg ikke frygtede for, at ogsaa jeg skulde blive afvist som en »Spasmager«, da vilde jeg sige, at enhver Friheds bestræbelse i Holsten vil kunne finde en trofast Bundsforvandt i den danske Rigsdag og i Rigsraadets danske Medlemmer. Det er efter god Logik den rette Konklusion, hvortil hans egne Grunde maa føre, og ikke til det Forslag, til hvis Begruudelse [sic.] de skulle bruges, som nemlig ikke gaar ud paa, at Sagen skal afgjøres af Kongen i Forening med de holstenske Stænder, men kun paa, at disse skulle afgive en Betænkning, med hvilken Sagen da vender tilbage til Rigsraadet, for her at finde sin Afgjørelse.

Jeg kan ikke sætte mig, uden endnu at gjøre en kort Bemærkning ved det ærede Medlems Foredrag. Ingen har angrebet ham, og det er derfor ikke til Selvforsvar, men af egen Drift, han har fortalt os, at det ikke er hans Skyld, naar den kongelige Autoritet ikke er bleven gjenindsat i sin Ret i Holsten langt tidligere, end Tilfældet har været. Det ærede Medlem maa derfor tilskrive sig selv, at jeg tilbagekalder i hans Erindring, at han har havt Del i en Akt, ved hvilken en Forfatning atter blev sat i Kraft, i hvis tilblivelse Landsherren ikke havde havt nogen Andel.

Kilde

Carl Ploug: 1873. Orla Lehmanns efterladte skrifter. Bd. 4. København: Gyldendal.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Den liberale bevægelse

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/orla-lehmanns-tale-i-rigsraadet-ii-1856>